Professor Malstrøms sidste dag.

Jens Olaf Pepke Pedersen, Niels Bohr Institutet

- Godmorgen professor, sagde den automatiske sekretær, da professor Pritbjørn Malstrøm trådte ind på sit lille kontor. Professoren svarede ikke. Det var hans sidste arbejdsdag, og han havde været tavs fra morgenstunden af. De sidste par dage havde han ryddet kontoret for personlige effekter, og det eneste, der nu var tilbage på de næsten tomme vægge var den lille elektroniske kalender der stod på 31. marts 2022.

Professor Malstrøm satte sig ved det store skrivebord og reflekterede over de sidste måneders begivenheder. Om få måneder havde han kunnet fejre 25 års jubilæum som fastansat ved instituttet - ja faktisk kunne han samtidig have fejret 25 års jubilæum som yngste fastansatte fysiker ved et dansk universitet. I de mellemliggende 25 år havde han set sine ældre kolleger forlade instituttet een efter een, og for en halv snes år siden havde han og de kolleger, der var tilbage, accepteret at flytte sammen i en midlertidig barak, der blev opstillet til formålet med en fin lille udsigt til Fælledparken, bag det gamle instituts aldrende bygninger. I længden havde man naturligvis ikke kunnet forsvare at der var så megen kontorplads til rådighed for en lille gruppe fysikere, hvoraf de fleste ikke havde haft en student siden engang i begyndelsen af 2010'erne. De sidste to år havde professoren været den eneste, der var tilbage i barakken, men han nød selskabet med den automatiske sekretær og tillod sig de sidste måneder nogle lange kaffepauser.

De sidste måneder havde der været nogen blæst om hans person og den lille barak, idet en gruppe tidligere medlemmer af det nu hedengangne videnskabernes selskab havde foreslået, at man skulle skaffe EU støtte til at bevare en aktiv dansk fysiker. En overgang så det ud som om, der var en mulighed for at få støtte fra et program til bevarelse af arktiske bønder i Republikken Sibirien, og som også havde givet midler til bevarelse af gamle håndværkstraditioner i Korea, der netop var blevet medlem af EU. En henvendelse til EU kommissionen i Moskva havde imidlertid givet det klare svar, at programmet kun omfattede egentlige håndværk med et synligt produkt.

Professor Malstrøm havde i mange år set med nogen skepsis på de talrige EU-programmer, der havde afløst de gamle nationale forskningsprogrammer. I starten havde han dog hilst det velkomment, at den gamle nationale kappestrid var blevet afløst af international fredsommelighed. Måske startede det hele med de gentagne undersøgelser i midten af 1990'erne og i årene derefter viste, da danske skolebørns læseevner lå på samme niveau som en række af de fattigste u-lande, og at det ikke stod meget bedre til med matematik-færdighederne. Efter et par år med gentagne bundplaceringer forbød Undervisningsministeren derfor folkeskolerne at deltage i de internationale undersøgelser, hvad der var udbredt tilfredshed med i befolkningen.

Forskningsministeren pålagde siden det daværende statens teknisk-videnskabelige forskningsråd at støtte udviklingen af skrift-til-tale-oversættere. Filosofien var, at ligesom de beværelige regnestykker var blevet overflødiggjort af lommeregnernes fremkomst, ville skrift-til-tale-oversætterne overflødiggøre læseprocessen. Netop læse- og stavetræning havde i en alt for lang årrække hovedansvaret for elevernes skoletræthed og mange nederlag i folkeskolen. Desuden forudsatte læsetræningen ofte en koncentreret indsats af den enkelte elev, hvilket gjorde det vanskeligt for folkeskolen at leve op til målsætningen fra 2004 om tilbyde bedre underholdningstilbud end samtlige konkurrenter.

Efter en lidt træg start vandt skrift-til-tale-overssætterne hurtigt udbredelse i folkeskolerne, specielt efter at de små intelligente scannere kom på markedet. I begyndelsen var eleverne nødt til at scanne teksten side for side, men de nye scannere kunne tage en hel bog ad gangen og de nu gængse funktioner, hvor man f.eks. kunne vælge udvalgte højdepunkter eller resumeer på 5 eller 15 minutter, gjorde at man i 2010 kunne afskaffe undervisningspligten. En række folkeskoler havde i et desperat forsøg på at sikre deres egen overlevelse kørt en ren skræmmekampagne overfor befolkningen, men deres forudsigelser blev hurtigt gjort til skamme, da der fortsat var brug for næsten alle skolerne i de nødvendige pasningsordninger.

Professor Malstrøm var ikke helt klar over, hvad, der var årsag og hvad, der var virkning, men i hvert fald var søgningen til de naturvidenskabelige fag faldet konstant siden midten af 1990'erne, og omkring 2010 var de fleste naturvidenskabelige fag helt udgået af universiteternes lektionskataloger. I starten havde det glædet både professoren og mange af kollegerne, for universiteterne var langt mere behagelige arbejdspladser uden de mange studerende, der både larmede og grisede i kantiner og på fællesarealerne, og hvad det var endnu værre, ofte greb forstyrrende ind i en ellers frugtbar forskningsproces. I øvrigt havde de fleste fysikere aldrig brudt sig særlig meget om at undervise, så det var ikke med megen vemod, at fagene forsvandt ud af læseplanerne.

Professor Malstrøm følte sig gammeldags, da han slog sin skrift-til-tale-oversætter fra for selv at læse dagens post. Det meste var i overigt forskellige voice-mails, som derfor først måtte oversættes til skrift, men i øvrigt var det enten reklamer eller breve fra tidligere kolleger, som nu lykønskede ham med den kommende pensionisttilværelse.

De sidste par uger havde han ryddet op i sine arkiver.

På grund af hans uddøende profession havde Rigsarkivet været meget interesseret i at bevare så meget af hans arkiver som muligt. Han faldt over en gulnet folder med titlen DFS. Umiddelbart kunne han ikke genkende forkortelsen, men langsomt fremkaldte han erindringen om den forening, som han i en årrække havde viet sine organisatoriske evner. Faktisk var foreningen vistnok aldrig blevet officielt nedlagt, men efter at der i en årrække ikke havde været nogen aktiviteter, gled selskabet lige så stille ud i glemslens mørke. Professoren mindedes pludselig årsmødet i 1997, hvor et at højdepunkterne skulle have været en essay konkurrence om Dansk Fysik de næste 25 år. Det var kun indkommet et eneste bidrag, og det var tydeligvis skrevet få timer før deadline og udelukkende fordi førstepræmien var 25 flasker god champagne. KVANT havde endda nægtet at trykke bidraget, men de havde vistnok været nødt til at uddele førstepreamien til indsenderen alligevel.

Professor Malstrøm lagde mappen ned i flyttekassen med Rigsarkivets bomærke. Så stod han lidt eftertænktsom, tog mappen op igen og bladrede hurtigt frem til en folder, der var mærket "Essay konkurrence 1997". Der lå ganske rigtigt stadigvæk kun det samme bidrag. Med en resolut bevægelse rev han folderen over og smed den i en bakke på gulvet mærket "Recycling". Derefter lagde han forsigtigt resten af mappen tilbage i flyttekassen. Herefter tog han sin slidte mulepose, og for sidste gang lukkede han døren til kontoret bag sig.



Jens Olaf Pepke Pedersen er lektor ved Niels Bohr Institutet og er formand for atomfysiksektionen i Dansk Fysisk Selskab.

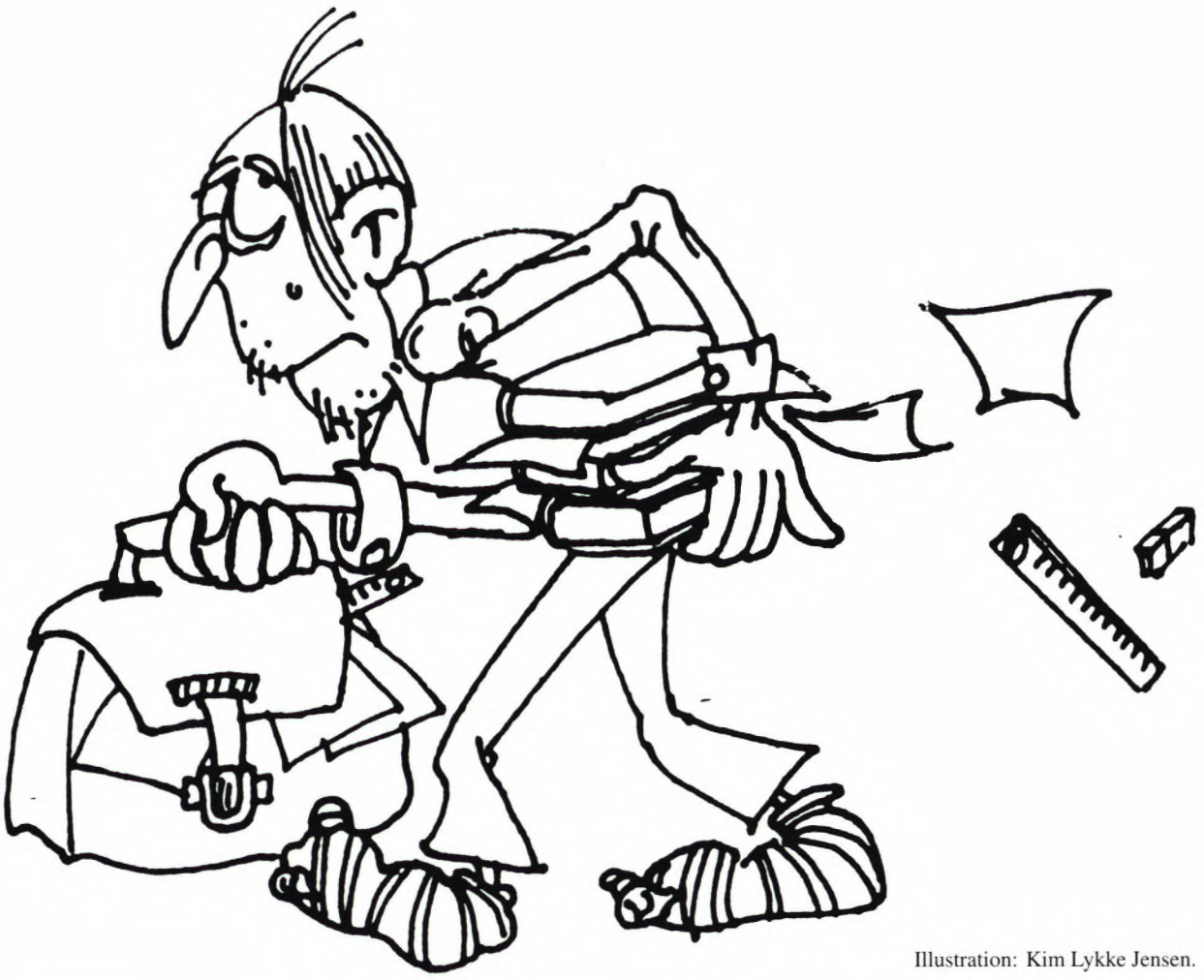


Illustration: Kim Lykke Jensen.